

Versie: 23 maart 2021

N.V. Rotterdamsche Tramweg Maatschappij

© Allan Kleiweg

Tijd.art. Dikke Jan

Wie in de geschiedenis van de RTM duikt, komt soms een onverwacht pareltje tegen. Zo ook onderstaande terugblik op de beginfase van de lijn naar Schiedam. Het artikel is van auteur Dick Simons en is overgenomen uit het blad 'De Schiedamse Gemeenschap' van zondag 1 april 1956, inclusief tussenkoppen, volzinnen en enkele eventuele schrijf-, stijl-, tik- of zetfouten.

Toen Dikke Jan de stoomtram reed

De eerste verbinding tussen Rotterdam en Schiedam was de diligence. Toen kwam de paardetram, die na korte tijd weer het veld moest ruimen voor de stoomtram, welke op 5 mei 1882 officieel in gebruik werd gesteld.

Op 16 december van dit jaar zal het 50 jaar geleden zijn dat het laatste exemplaar hiervan in Schiedam arriveerde waarna de elektrische tram in exploitatie werd gebracht.

Op 26 april 1882 werd met de locomotief een proefrit Schiedam–Delfshaven gereden welke behoudens een klein ontsporinkje behoorlijk verliep. Op bovengenoemde datum werden ook de tarieven vastgesteld. Men kon direct betalen of gebruik maken van de sectie couponboekjes. Hier volgen de tarieven die zelfs voor onze begrippen nog behoorlijk gepeperd waren.

Schiedam-Delfshaven	1e klasse	20 cent of 4 sectiecoupons à 4½ cent.
	2e klasse	15 cent of 3 sectiecoupons
Schiedam-Rotterdam	1e klasse	30 cent of 6 sectiecoupons
	2e klasse	20 cent of 4 sectiecoupons

Later zijn deze tarieven weer veranderd.

Op twee mei werd opnieuw een proefrit gemaakt. De locomotief met een wagon 1e en 2e klasse “die er waardig goed uitzagen” en een goederenwagon reden zonder stoornis tot de halte Koemarkt.

De lijn werd op 5 mei feestelijk geopend. In Musis Sacrum, waar door het bestuur van de stoomtrammaatschappij “erewijn en verversingen” werden aangeboden, spraken o.m. de

president der R.T.M. en de burgemeesters van Rotterdam, Delfshaven en Schiedam. Ik citeer een gedeelte van de “welsprekende rede” van één der aanwezige autoriteiten die er op wees hoezeer de middelen van vervoer, die de afstanden verkleinen waardoor landen en volkeren gescheiden worden, bevorderlijk waren voor de ontwikkeling, de beschaving en de welvaart, terwijl zij de band van verbroedering steeds nauwer hadden toegehaald:

“Provincialisme en esprit de clocher zullen weldra wijken, dit is zeker een der zegeningen die de vermelde gemeenschap tengevolge moet hebben. De mens is daardoor niet meer burger van deze of gene stad maar burger van de wereld.”

Er werd geklonken op het voordeel R.T.M. en de welvaart der drie steden en aldus was de stoomtramverbinding een feit.

De tram reed van de van Oldenbarneveldtstraat, de latere van de Duysstraat naar Schiedam, waar zij haar eindpunt had bij café “de Posthoorn”, het latere “de Kroon”.

Op het pleintje was een wissel waar de locomotief kon rangeren. De nieuwe tramverbinding telde slechts één spoor, halverwege de dijk was een wissel waar twee stoomtrams elkaar konden passeren. Bij gladheid of sneeuwval reed de tram dikwijls niet, waardoor de mensen gedwongen waren te lopen.

Een zekere “dikke Jan” is geboekstaafd als de meest beroemde machinist. Hij moet fabelachtige rijtijden op zijn naam gebracht hebben; meestal ten gerieve van een of andere passagier die op tijd in Rotterdam moest zijn en Jan daarvoor een royale fooi toestopte. Al was de snelheid van het trammetje in werkelijkheid niet zo groot, toch heeft het tijdens zijn bestaan nog heel wat ongelukken veroorzaakt. Talloze mensenlevens werden door het bakbeest verslonden, armen en benen afgehapt. Van verkeersregels was toen nog geen sprake en aangezien dus niemand zich aan niemand stoorde, kon dikke Jan “ ‘m opzetten” en zo hard als hij kon door de straatjes van Rotterdam en Delfshaven denderen.

Zaterdags- en zondagsavonds wanneer het laatste trammetje “afgelaaien” naar Schiedam vertrok, waren bijna alle passagiers “onder de invloed”. Dat het er dan uitgelaten toeging is te begrijpen, evenals dat er nog wel eens een overboord duikelde. De lijn was niet op, maar aan de buitenvoet van de dijk gelegd met als gevolg dat aan het begin en eind van de dijk een schuine afrit was.

Bij het “Rooie Hek”, gelegen aan de voet van de Schiedamse schuine afrit moest de tram een aanloop nemen om dan hijgend de helling van de dijk weer op te kruipen. Dikwijls werd de aanloop niet hard genoeg genomen en moest het gevaarte weer afzakken om na weer flink te zijn opgestookt, opnieuw de sprong te wagen.

Behalve “dikke Jan” was er nog een historische figuur van betekenis n.l. “Aai” de wisselwachter. Deze man had een aardige bijverdienste door in het halve uur dat tussen en komen van twee trams lag, wormen te zoeken voor de hengelaars.

Al met al een kostelijke tijd, deze tijd met de “hoestbui op wielen” verbinding. Dick Simons.

Beschouwing

- Voor mensen die geïnteresseerd zijn in de eerste 25 jaar van de RTM, is dit artikel een belangrijk tijdsdocument. Het beschrijft hoe de eerste stoomtram van de RTM functioneerde in haar tijd. Het zijn bijzondere herinneringen van ruim vijftig jaar eerder, neergeschreven in 1956. De beschrijving van twee markante personen, is zeer uitzonderlijk.

- De beschrijving van de openingsplechtigheden geeft een goed beeld van het optimisme en het geloof in de zegeningen van de 'vooruitgang'. De nieuwe stoomtram zou beschaving, welvaart en verbroedering gaan brengen.

- Van de hoge snelheid moet zich overigens niet zoveel voorstellen; de maximale snelheid van de Winterthur-locjes was 15 km. Deze tekst legt bloot dat dronken passagiers ook 125 jaar geleden al een beproeving vormden voor het personeel van het openbaar vervoer.

- Ook interessant is de observatie dat het grote belang van verkeersveiligheid toen nog door weinigen werd erkend. De wereld is zeker op dat vlak inmiddels heel wat wijzer.

Tekening naar foto: Dick Simons.

40 Jaar lijn 8.

Bronnen:

- Bron artikel: Gemeentearchief Schiedam, Krantenkijker, tijdschrift 'De Schiedamse Gemeenschap' van 1 april 1956, bladzijde 36 . Auteur: Dick Simons. Link naar originele publicatie: <https://schiedam.courant.nu/issue/SG/1956-04-01/edition/0/page/16>
- Afbeelding 07c.1: Tekening stoomtram naar Schiedam (naar foto) - tekenaar: Dick Simons.
- Bron knipsel '40 Jaar lijn 8': Gemeentearchief Schiedam, Krantenkijker, 'Nieuwe Schiedamsche Courant' van 17 december 1946, bladzijde 3 . Auteur onbekend. Link naar originele publicatie: <https://schiedam.courant.nu/issue/NSC/1946-12-17/edition/null/page/3>